

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια (1. Dīgha
Nikāya - Aṭṭhakathā)

3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα
(3. Pāthikavaggaṭṭhakathā)

5. Σχόλια για την ομιλία για την έμπνευση εμπιστοσύνης
(5. Sampasādanīyasuttavaṇṇanā)

[DN 28, PTS 3.99-3.116]

PaliVerse

1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια

3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα

5. Sampasādanīyasuttavaṇṇanā

Sāriputtasīhanādvavaṇṇanā

141. Evaṃ me sutanti sampasādanīyasuttaṃ. Tatrāyamanuttānapadavaṇṇanā - nāḷandāyanti nāḷandāti evaṃnāmake nagare, taṃ nagaraṃ gocaragāmaṃ katvā. Pāvārikambavaneti dussapāvārikaseṭṭhino ambavane. Taṃ kira tassa uyyānaṃ ahosi. So bhagavato dhammadesanaṃ sutvā bhagavati pasanno tasmīṃ uyyāne kuṭīleṇamaṇḍapaḍipatiṃaṇḍitaṃ bhagavato vihāraṃ katvā niyyātesi. So vihāro jīvāmbavanaṃ viya “pāvārikambavana”ntveva saṅkhaṃ gato, tasmīṃ pāvārikambavane viharatīti attho. Bhagavantaṃ etadavoca - “evaṃpasanno ahaṃ, bhante, bhagavatī”ti. Kasmā evaṃ avoca? Attano uppannasomanassapavedanatthaṃ.

Tatrāyamanupubbikathā - thero kira taṃdivasaṃ kālasseva sarīrappaṭijagganaṃ katvā sunivatthanivāsano pattacīvaramādāya pāsādikehi abhikkantādīhi devamanussānaṃ pasādaṃ āvahanto nāḷandavāsīnaṃ hitasukhamanubrūhayanto piṇḍāya pavisitvā pacchābhattaṃ piṇḍapātapaṭikkanto vihāraṃ gantvā satthu vattaṃ dassetvā satthari gandhakuṭiṃ pavitṭhe satthāraṃ vanditvā attano divāṭṭhānaṃ agamāsi. Tattha saddhivihārikantevāsikesu vattaṃ dassetvā paṭikkantesu divāṭṭhānaṃ sammajjitvā cammakkaṇḍaṃ paññāpetvā udakatumbato udakena hatthapāde sītale katvā tisandhipallaṅkaṃ ābhujitvā kālaparicchedaṃ katvā phalasamāpattiṃ samāpajji.

So yathāparicchinnaḷavasena samāpattito vuṭṭhāya attano guṇe anussaritamāradḍho. Athassa guṇe anussarato sīlaṃ āpāthamāgataṃ. Tato paṭipāṭiyāva samādhi paññā vimutti vimuttiñāṇadassanaṃ paṭhamaṃ jhānaṃ dutiyaṃ jhānaṃ tatiyaṃ jhānaṃ catutthaṃ jhānaṃ ākāsañcāyatanaṃ samāpatti viññānañcāyatanaṃ samāpatti ākiñcaññāyatanaṃ samāpatti nevaññānañcāyatanaṃ samāpatti vipassanāññānaṃ manomayiddhiññānaṃ iddhiḍidhaññānaṃ dibbasotaññānaṃ cetopariyaññānaṃ pubbenivāsānussatiññānaṃ dibbacakkhuññānaṃ...pe... sotāpattimaggo sotāpattiphalaṃ...pe... arahattamaggo arahattaphalaṃ atthapaṭisambhidā dhammapaṭisambhidā niruttapaṭisambhidā paṭibhānapaṭisambhidā sāvakaḷāramīññānaṃ. Ito paṭṭhāya kappasatasahassādhikassa asaṅkheyyassa uparī anomadassībuddhassa pādamūle kataṃ abhinīhāraṃ ādiṃ katvā attano guṇe anussarato yāva nisinnapallaṅkā guṇā upaṭṭhahimṣu.

Evaṃ thero attano guṇe anussaramāno guṇānaṃ pamāṇaṃ vā paricchedaṃ vā daṭṭhuṃ nāsakki. So cintesi - “mayhaṃ tāva padesaññe ṭhitassa sāvakassa guṇānaṃ pamāṇaṃ vā paricchedo vā natthi. Ahaṃ pana yaṃ satthāraṃ uddissa pabbajito, kīdisā nu kho tassa guṇā”ti dasabalassa guṇe anussaritaṃ āradḍho. So bhagavato sīlaṃ nissāya, samādhiṃ paññaṃ vimuttiṃ vimuttiñāṇadassanaṃ

nissāya, cattāro satipaṭṭhāne nissāya, cattāro sammappadhāne cattāro iddhipāde cattāro magge cattāri phalāni catasso paṭisambhidā catuyoniparicchedakaññaṃ cattāro ariyavaṃse nissāya dasabalassa guṇe anussaritumāraddho.

Tathā pañca padhāniyaṅgāni, pañcaṅgikaṃsammāsamādhim, pañcindriyāni, pañca balāni, pañca nissaraṇiyā dhātuyo, pañca vimuttāyatanāni, pañca vimuttiparipācaniyā paññā, cha sāraṇīye dhamme, cha anussatiṭṭhānāni, cha gārove, cha nissaraṇiyā dhātuyo, cha satatavihāre, cha anuttariyāni, cha nibbedhabhāgiyā paññā, cha abhiññā, cha asādhāraṇaṇāni, satta aparihāniye dhamme, satta ariyadhaṇāni, satta bojjaṅge, satta sappurisadhamme, satta nijjaravatthūni, satta paññā, satta dakkhiṇeyyapuggale, satta khīṇāsavabalāni, aṭṭha paññāpaṭilābhahetū, aṭṭha sammattāni, aṭṭha lokadhammātikame, aṭṭha ārambhavatthūni, aṭṭha akkhaṇadesanā, aṭṭha mahāpurisavitakke, aṭṭha abhibhāyatanāni, aṭṭha vimokkhe, nava yonisomanasikāramūlake dhamme, nava pārisuddhipadhāniyaṅgāni, nava sattāvāsadesanā, nava āghātappaṭivinaye, nava paññā, nava nānattāni, nava anupubbavihāre, dasa nāthakaraṇe dhamme, dasa kasiṇāyatanāni, dasa kusalakammapathe, dasa tathāgatabalāni, dasa sammattāni, dasa ariyavāse, dasa asekkhadhamme, ekādasa mettānisamse, dvādasa dhammacakkāḱāre, terasa dhutaṅgaguṇe, cuddasa buddhaññaṇāni, pañcadasa vimuttiparipācaniye dhamme, soḷasa vidhaṃ ānāpānassatiṃ, aṭṭhārasa buddhadhamme, ekūnavīsati paccavekkhaṇaṇāni, catucattālīsa ñāṇavatthūni, paropaṇṇāsa kusala dhamme, sattasattati ñāṇavatthūni, catuvīsati koṭṭisatasahasasamāpattisañcaramahāvajiraññaṃ nissāya dasabalassa guṇe anussaritum ārabhi.

Tasmiṃyeva ca divāṭṭhāne nisinnoyeva upari “aparaṃ pana, bhante, etadānuttariya”nti āgamiṣanti soḷasa aparaṃpariyadhammā, tepi nissāya anussaritum ārabhi. So “kusalapaññattiyam anuttaro mayham satthā, āyatanapaññattiyam anuttaro, gabbhāvakkantiyam anuttaro, ādesanāvidhāsu anuttaro, dassanasamāpattiyam anuttaro, puggalapaññattiyam anuttaro, padhāne anuttaro, paṭipadāsu anuttaro, bhassasamācāre anuttaro, purisasīlasamācāre anuttaro, anusāsanīvidhāsu anuttaro, parapuggalavimuttiññaṇe anuttaro, sassatavādesu anuttaro, pubbenivāsaññaṇe anuttaro, dibbacakkhuññaṇe anuttaro, iddhividhe anuttaro, iminā ca iminā ca anuttaro”ti evaṃ dasabalassa guṇe anussaranto bhagavato guṇānaṃ neva antaṃ, na pamāṇaṃ passi. Thero attanopi tāva guṇānaṃ antaṃ vā pamāṇaṃ vā nāddasa, bhagavato guṇānaṃ kiṃ passissati? Yassa yassa hi paññā mahatī ñāṇaṃ visadaṃ, so so buddhaguṇe mahantato saddahati. Lokiyamahājano ukkāsitvāpi khipitvāpi “namo buddhāna”nti attano attano upanissaye tathā buddhānaṃ guṇe anussarati. Sabbalokiyamahājanato eko sotāpanno buddhaguṇe mahantato saddahati. Sotāpannānaṃ satatopi saḥassatopi eko sakadāgāmī. Sakadāgāmīnaṃ satatopi saḥassatopi eko anāgāmī. Anāgāmīnaṃ satatopi saḥassatopi eko arahā buddhaguṇe mahantato saddahati. Avasesaarahantehi asīti mahātherā buddhaguṇe mahantato saddahanti. Asītimahātherehi cattāro mahātherā. Catūhi mahātherehi dve aggasāvaka. Tesupi sārīputtatthero, sārīputtattheratopi eko paccekabuddho buddhaguṇe mahantato saddahati. Sace pana sakalacakkavāḷagabbhe saṅghāṭikaṇṇena saṅghāṭikaṇṇaṃ pahariyamānā nisinnā paccekabuddhā buddhaguṇe anussareyyuṃ, tehi sabbehipi eko sabbaññubuddhova buddhaguṇe mahantato saddahati.

Seyyathāpi nāma mahājano “mahāsamuddo gambhīro uttāno”ti jānanatthaṃ yottāni vaṭṭeyya, tattha koci byāmapamāṇaṃ yottaṃ vaṭṭeyya, koci dve byāmaṃ, koci dasabyāmaṃ, koci vīsatiabyāmaṃ, koci tiṃsabyāmaṃ, koci cattālīsabyāmaṃ, koci paññāsabyāmaṃ, koci satabyāmaṃ, koci saḥassabyāmaṃ, koci caturāsītibyāmasaḥassaṃ. Te nāvaṃ āruyha, samuddamajjhe uggaṭapabbatādimhi vā ṭhatvā attano attano yottaṃ otāreyyuṃ, tesu yassa yottaṃ byāmamattaṃ, so byāmamattaṭṭhāneyeva udakaṃ jānāti...pe... yassa caturāsītibyāmasaḥassaṃ, so caturāsītibyāmasaḥassaṭṭhāneyeva udakaṃ jānāti. Parato udakaṃ ettakanti na jānāti. Mahāsamudde pana na tattakaṃyeva udakaṃ, atha kho anantamaparimāṇaṃ. Caturāsītiyojanasaḥassaṃ gambhīro hi mahāsamuddo, evameva ekabyāmayottato paṭṭhāya navabyāmayottena ñātaudakaṃ viya lokiyamahājanena diṭṭhabuddhaguṇā veditabbā. Dasabyāmayottena dasabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya sotāpannena diṭṭhabuddhaguṇā. Vīsatiabyāmayottena vīsatiabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya sakadāgāminā diṭṭhabuddhaguṇā. Tiṃsabyāmayottena tiṃsabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya anāgāminā diṭṭhabuddhaguṇā. Cattālīsabyāmayottena cattālīsabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya arahatā diṭṭhabuddhaguṇā. Paññāsabyāmayottena paññāsabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya asītimahātherehi diṭṭhabuddhaguṇā. Satabyāmayottena satabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya catūhi mahātherehi diṭṭhabuddhaguṇā. Saḥassabyāmayottena saḥassabyāmaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya mahāmoggallānattherena diṭṭhabuddhaguṇā. Caturāsītibyāmasaḥassayottena caturāsītibyāmasaḥassaṭṭhāne ñātaudakaṃ viya dhammasenāpatinā sārīputtattherena diṭṭhabuddhaguṇā. Tattha yathā so puriso mahāsamudde udakaṃ nāma na ettakaṃyeva, anantamaparimāṇanti gaṇhāti, evameva āyasmā sārīputto dhammanvayena anvayabuddhiyā anumānena nayaggāhena sāvakapāramīñāṇe ṭhatvā dasabalassa guṇe anussaranto “buddhaguṇā anantā aparimāṇā”ti saddahi.

Therena hi diṭṭhabuddhaguṇehi dhammanvayena gahetabbabuddhaguṇāyeva bahutarā. Yathā kathaṃ viya? Yathā ito nava ito navāti aṭṭhārasa yojanāni avattharivā gacchantiyā candabhāgāya mahānadiyā puriso sūcipāsena udakaṃ gaṇheyya, sūcipāsena gahitaudakato aggahitameva bahu hoti. Yathā vā pana puriso mahāpathavito aṅgulyā paṃsuṃ gaṇheyya, aṅgulyā gahitapaṃsuto avasesapaṃsuyeva bahu hoti. Yathā vā pana puriso mahāsamuddābhimukhiṃ aṅguliṃ kareyya, aṅguliabhimukhaudakato avasesaṃ udakaṃyeva bahu hoti. Yathā ca puriso ākāśābhimukhiṃ aṅguliṃ kareyya, aṅguliabhimukhaākāsato sesaākāsappadesova bahu hoti. Evaṃ therena diṭṭhabuddhaguṇehi adiṭṭhā guṇāva bahūti veditabbā. Vuttampi cetam -

“Buddhopi buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṃ,
Kappampi ce aññamabhāsamāno;
Khīyetha kappo ciradīghamantare,
Vaṇṇo na khīyetha tathāgatassā”ti.

Evaṃ therassa attano ca satthu ca guṇe anussarato yamakamahānadīmahogho viya abbhantare pītisomanassaṃ avattharamānaṃ vāto viya bhastaṃ, ubbhijjivā uggaṭaudakaṃ viya mahārahadaṃ sakalasarīraṃ pūreti. Tato therassa “supatthitā vata me patthanā, suladdhā me pabbajjā, yvāhaṃ evaṃvidhassa satthu santike pabbajito”ti āvajjantassa balavataraṃ pītisomanassaṃ uppajji.

Atha thero “kassāhaṃ imaṃ pītisomanassaṃ āroceyya”nti cintento añño koci samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā māro vā brahmā vā mama imaṃ pasādaṃ anucchavikaṃ katvā paṭiggahetuṃ na sakkhissati, ahaṃ imaṃ somanassaṃ satthunoyeva pavedeyyāmi, satthāva me paṭiggaṇhituṃ sakkhissati, so hi tiṭṭhatu mama pītisomanassaṃ, mādisassa samaṇasatassa vā samaṇasahassassa vā samaṇasatasahassassa vā somanassaṃ pavedentassa sabbesaṃ manaññaṃ gaṇhanto paṭiggahetuṃ sakkoti. Seyyathāpi nāma aṭṭhārasa yojanāni avattharamānaṃ gacchanti candabhāgamahānadiṃ kusumbhā vā kandarā vā sampatiṇṇhituṃ na sakkonti, mahāsamuddo taṃ sampatiṇṇhati. Mahāsamuddo hi tiṭṭhatu candabhāgā, evarūpānaṃ nadīnaṃ satampi sahasampi satahasampi sampatiṇṇhati, na cassa tena ūnattaṃ vā pūrattaṃ vā paññāyati, evameva satthā mādisassa samaṇasatassa samaṇasahassassa samaṇasatasahassassa vā pītisomanassaṃ pavedentassa sabbesaṃ manaññaṃ gaṇhanto paṭiggahetuṃ sakkoti. Sesā samaṇabrāhmaṇādayo candabhāgaṃ kusumbhakandarā viya mama somanassaṃ sampatiṇṇhituṃ na sakkonti. Handāhaṃ mama pītisomanassaṃ satthunova āroceṃti pallaṅkaṃ vinibbhujitvā cammakkaṇḍaṃ papphoṭetvā ādāya sāyanhasamaye pupphānaṃ vaṇṇato chijjitvā paggharaṇakāle satthāraṃ upasaṅkamitvā attano somanassaṃ pavedento evaṃpasanno ahaṃ, bhantetiādimāha. Tattha evaṃpasannoti evaṃ uppannasaddho, evaṃ saddahāṃti attho. Bhiyyobhiññataroti bhiyyataro abhiññāto, bhiyyatarābhiñño vā, uttaritaraññoti attho. Sambodhiyanti sabbaññutaññāṇe arahattamaggañāṇe vā, arahattamaggeneva hi buddhaguṇā nippadesā gahitā honti. Dve hi aggasāvaka arahattamaggeneva sāvakapāramiññāṇaṃ paṭilabhanti. Paccekabuddhā paccekabodhiññāṇaṃ. Buddhā sabbaññutaññāṇaṇceva sakale ca buddhaguṇe. Sabbañhi nesā arahattamaggeneva ijjhati. Tasmā arahattamaggañāṇaṃ sambodhi nāma hoti. Tena uttaritaro bhagavatā natthi. Tenāha “bhagavatā bhiyyobhiññataro yadidaṃ sambodhiya”nti.

142. Uḷārāti seṭṭhā. Ayañhi uḷārasaddo “uḷārāni khādanīyāni khādanīti”tiādīsu madhure āgacchati. “Uḷārāya khalu bhavaṃ, vacchāyano, samaṇaṃ gotamaṃ pasamsāya pasamsati”tiādīsu seṭṭhe. “Appamāṇo uḷāro obhāso”tiādīsu vipule. Svāyamidha seṭṭhe āgato. Tena vuttaṃ - “uḷārāti seṭṭhā”ti. Āsabhīti usabhassa vācāsadiṣi acalā asampavedhī. Ekaṃso gahitoti anussavena vā ācariyaparamparāya vā itikīrāya vā piṭakasampadānena vā ākāraparivitakkena vā diṭṭhinijjhānakkhantiyā vā takkahetu vā nayahetu vā akathetvā paccakkhato ñāṇena paṭivijjhitvā viya ekaṃso gahito, sannitiṭṭhānakathāva kathitāti attho.

Sīhanādoti seṭṭhanādo, neva dandhāyantena na gaggārāyantena sīhena viya uttamanādo naditoti attho. Kiṃ te sārīputtāti imaṃ desanaṃ kasmā ārabhīti? Anuyogadāpanatthaṃ. Ekacco hi sīhanādaṃ naditvā attano sīhanāde anuyogaṃ dātuṃ na sakkoti, nighaṃsanaṃ nakkhamati, lepe patitamakkaṭo viya hoti. Yathā dhamamānaṃ aparisuddhalohaṃ jhāyitvā jhāmaṅgāro hoti, evaṃ jhāmaṅgāro viya hoti. Eko sīhanāde anuyogaṃ dāpiyamāno dātuṃ sakkoti, nighaṃsanaṃ khamati, dhamamānaṃ niddosajātarūpaṃ viya adhiṭṭhataṃ sobhati, tādiso thero. Tena naṃ bhagavā “anuyogakkhamo aya”nti ñatvā sīhanāde anuyogadāpanatthaṃ imampi desanaṃ ārabhi.

Tattha sabbe teti sabbe te tayā. Evaṃsīlātiādīsu lokiyalokuttaravasena sīlādīni pucchati. Tesā vitthārakathā mahāpadāne kathitāva.

Kiṃ pana te, sārīputta, ye te bhavissantīti atītā ca tāva niruddhā, apaṇṇattikabhāvaṃ

gatā dīpasikhā viya nibbutā, evaṃ niruddhe apaṇṇattikabhāvaṃ gate tvaṃ kathaṃ jānissasi, anāgatabuddhānaṃ pana guṇā kinti tayā attano cittaṇa paricchinditvā veditāti pucchanto evamāha. Kiṃ pana te, sārīputta, ahaṃ etarahīti anāgatāpi buddhā ajātā anibbattā anuppannā, tepi kathaṃ tvaṃ jānissasi? Tesañhi jānanaṃ apade ākāse padadassanaṃ viya hoti. Idāni mayā saddhiṃ ekavīhāre vasasi, ekato bhikkhāya carasi, dhammadesanākāle dakkhiṇapasse nisīdasi, kiṃ pana mayhaṃ guṇā attano cetasā paricchinditvā veditā tayāti anuyuñjanto evamāha.

Thero pana pucchite pucchite “no hetuṃ, bhante”ti paṭikkhipati. Therassa ca veditampi atthi aviditampi atthi, kiṃ so attano veditaṭṭhāne paṭikkhepaṃ karoti, aviditaṭṭhāneti? Veditaṭṭhāne na karoti, aviditaṭṭhāneyeva karotīti. Thero kira anuyoge āraddeyyeva aññāsī. Na ayaṃ anuyogo sāvakaṇāramiññaṇe, sabbaññutaññāṇe ayaṃ anuyogoti attano sāvakaṇāramiññaṇe paṭikkhepaṃ akatvā aviditaṭṭhāne sabbaññutaññāṇe paṭikkhepaṃ karoti. Tena idampi dīpeti “bhagavā mayhaṃ atītānāgataṇuppannānaṃ buddhānaṃ sīlasamādhipaññāvimuttikāraṇajānanasamattaṃ sabbaññutaññāṇaṃ natthī”ti.

Etthāti etesu atītādibhedesu buddhesu. Atha kiñcarahīti atha kasmā evaṃ ñāṇe asati tayā evaṃ kathitanti vadati.

143. Dhammanvayoti dhammassa paccakkhato ñāṇassa anuyogaṃ anugantvā uppannaṃ anumānañāṇaṃ nayaggāho vedito. Sāvakaṇāramiññaṇe tathavā imināva ākāreṇa jānāmi bhagavāti vadati. Therassa hi nayaggāho appamāṇo apariyanto. Yathā sabbaññutaññāṇassa paṇāṇaṃ vā pariyaṇto vā natthi, evaṃ dhammasenāpatino nayaggāhassa. Tena so “iminā evaṃvidho, iminā anuttaro satthā”ti jānāti. Therassa hi nayaggāho sabbaññutaññāṇagatiko eva. Idāni taṃ nayaggāhaṃ pākāṇaṃ kātuṃ upamāya dassento seyyathāpi, bhantetiādimāha. Tattha yasmā majjhimaṇpadeso nagaṇassa uddhāṇapākārādīni thirāni vā hontu, dubbalāni vā, sabbaso vā pana mā hontu, corāsaṅkā na hoti, tasmā taṃ aggaṇetvā paccantimaṇagaṇanti āha. Daḷhuddhāṇanti thiraṇapākārāṇāṇaṃ. Daḷhapākāratoraṇanti thiraṇapākārāṇeṇa thiraṇiṭṭhasaṅghāṇaṇa. Ekadvāṇanti kasmā āha? Bahudvāre hi nagaṇe bahūhi paṇḍitadovārikehi bhavitaṇṇaṃ. Ekadvāre ekova vaṭṭati. Therassa ca paññāya sadiso añño natthi. Tasmā attano paṇḍitabhāvassa opamattaṃ ekaṇyeva dovārikaṃ dassetuṃ ekadvāra”nti āha. Paṇḍitoti paṇḍiccena samannāgato. Byattoti veyyattiyena samannāgato visadaññaṇo. Medhāvīti tṭhāṇupattikapaññāsaṅkhātāya medhāya samannāgato. Anupariyāyapaṇḍanti anupariyāyaṇamakaṃ pākāṇamaggaṃ. Pākāṇasandhinti dvinnāṃ iṭṭhakāṇaṃ apaṇḍataṭṭhāṇaṃ. Pākāṇavivaṇanti pākāṇassa chinnaṭṭhāṇaṃ.

Cetaso upakkileseti pañca nīvaṇaṇāni cittaṃ upakkilesenti kiliṭṭhaṃ karonti upatāṇenti vibādhenti, tasmā “cetaso upakkilesā”ti vuccanti. Paññāya dubbalīkaṇeti nīvaṇaṇā uppaṇṇamāṇā anuppannāya paññāya uppaṇṇitūṃ na denti, uppannāya paññāya vaḍḍhitūṃ na denti, tasmā “paññāya dubbalīkaṇaṇā”ti vuccanti. Suppaṇṇiṭṭhitaṇṇatī catūsu satipaṭṭhāṇesu suṭṭhu tṭhapaṇṇitaṇṇatī hutvā. Satta bojjhaṇge yathābhūṇanti satta bojjhaṇge yathāsaṇbhāvena bhāvetvā. Anuttaraṃ sammāsaṇbodhinti aṇattaṃ sabbaññutaññāṇaṃ vā paṇivijjhiṃsūti dasseti.

Apicettha satipaṭṭhāṇatī vipassaṇā. Saṃbojjhaṇgā magga. Anuttarāsaṇmāsaṇbodhi aṇattaṃ. Satipaṭṭhāṇatī vā maggāṇi vā bojjhaṇgaṇissakā. Sammāsaṇbodhi aṇattameva. Dīghabhāṇakamaṇāsivaṇṇthero paṇāha “satipaṭṭhāṇe vipassaṇatī

gahetvā bojjihaṅge maggo ca sabbaññutaññāṇaṅcāti gahite sundaro pañho bhavēyya, na panevaṃ gahita’nti. Iti therō sabbaññubuddhānaṃ nīvaraṇappahāne satipaṭṭhānabhāvanāya sambodhiyaṅca majjhe bhinnasuvanaṇarajatānaṃ viya nānattābhāvaṃ dasseti.

Idha tathavā upamā saṃsandetabbā - āyasmā hi sārīputto paccantanagaraṃ dassesi, pākāraṃ dassesi, pariyāyapathaṃ dassesi, dvāraṃ dassesi, paṇḍitadovārikaṃ dassesi, nagaraṃ pavesanānikkhamanake oḷārike pāṇe dassesi, paṇḍitadovārikassa tesāṃ pāṇānaṃ pākāṭabhāvaṅca dassesi. Tattha kiṃ kena sadisanti ce. Nagaraṃ viya hi nibbānaṃ, pākāro viya sīlaṃ, pariyāyapathaṃ viya hirī, dvāraṃ viya ariyamaggo, paṇḍitadovāriko viya dhammasenāpati, nagarappavisanānikkhamanako oḷārikapāṇā viya atītānāgatapaccuppannā buddhā, dovārikassa tesāṃ pāṇānaṃ pākāṭabhāvo viya āyasmato sārīputtassa atītānāgatapaccuppannabuddhānaṃ sīlasamathādīhi pākāṭabhāvo. Ettāvata therena bhagavā evamaḥaṃ sāvakaṃ pāramīñāṇe tathavā dhammanvayena nayaggāhena jānāmīti attano sīhanādassa anuyogo dinno hoti.

144. Idhāhaṃ, bhante, yena bhagavāti imaṃ desanaṃ kasmā ārabhi? Sāvakaṃ pāramīñāṇassa nipphattidassanattamaṃ. Ayañhettha adhippāyo, bhagavā ahaṃ sāvakaṃ pāramīñāṇaṃ paṭilabhanto pañcanavuttipāsaṇḍe na aññaṃ ekampi samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā upasaṅkamitvā sāvakaṃ pāramīñāṇampi paṭilabhiṃ, tumheyeva upasaṅkamitvā tumhe payirupāsanto paṭilabhanti. Tattha idhāti nipātamattaṃ. Upasaṅkamiṃ dhammasavanāyāti tumhe upasaṅkamanto panāhaṃ na cīvarādi hetu upasaṅkamanto, dhammasavanatthāya upasaṅkamanto. Evaṃ upasaṅkamitvā sāvakaṃ pāramīñāṇaṃ paṭilabhiṃ. Kadā pana therō dhammasavanatthāya upasaṅkamantoti. Sūkarakhataleṇe bhāgineyyadīghanakhaparibbājakassa vedanāpariggahasuttantakathanadivase upasaṅkamanto, tadāyeva sāvakaṃ pāramīñāṇaṃ paṭilabhīti. Taṃdivasañhi therō tālavaṇṭaṃ gahetvā bhagavantaṃ bījamaṇo tthito taṃ desanaṃ sutvā tattheva sāvakaṃ pāramīñāṇaṃ hatthagataṃ akāsi. Uttaruttaraṃ paṇītapāṇītaṃ uttaruttarañceva paṇītapāṇītaṅca katvā desesi. Kaṇhasukkasappaṭibhāganti kaṇhañceva sukkaṅca. Taṅca kho sappāṭibhāgaṃ savipakkaṃ katvā. Kaṇhaṃ paṭibāhitvā sukkaṃ, sukkaṃ paṭibāhitvā kaṇhanti evaṃ sappāṭibhāgaṃ katvā kaṇhasukkaṃ desesi, kaṇhaṃ desentopi ca saussāhaṃ savipākaṃ desesi, sukkaṃ desentopi saussāhaṃ savipākaṃ desesi.

Tasmiṃ dhamme abhiññā idhekaccaṃ dhammaṃ dhammesu niṭṭhamagamanti tasmiṃ desite dhamme ekaccaṃ dhammaṃ nāma sāvakaṃ pāramīñāṇaṃ sañjānitvā dhammesu niṭṭhamagamaṃ. Katamesu dhammesūti? Catusaccadhammesu. Etthāyaṃ therasallāpo, kālavallavāsī sumatthero tāva vadati “catusaccadhammesu idāni niṭṭhagamanakāraṇaṃ natthi. Assajimahāsāvakaṃ hi diṭṭhādivaseyeva so paṭhamamaggena catusaccadhammesu niṭṭhaṃ gato, aparabhāge sūkarakhataleṇadvāre upari tīhi maggehi catusaccadhammesu niṭṭhaṃ gato, imasmiṃ pana tthāne ‘dhammesū’ti buddhaguṇesu niṭṭhaṃ gato”ti. Lokantaravāsī cūlasīvātthero pana “sabbhaṃ tattheva vatvā imasmiṃ pana tthāne ‘dhammesū’ti arahatte niṭṭhaṃ gato”ti āha. Dīghabhāṇakatipīṭakamahāsīvātthero pana “tattheva purimavādaṃ vatvā imasmiṃ pana tthāne ‘dhammesū’ti sāvakaṃ pāramīñāṇe niṭṭhaṃ gato”ti vatvā “buddhaguṇā pana nayato āgatā”ti āha.

Satthari pasīdinti evaṃ sāvakaṃ pāramīñāṇadhammesu niṭṭhaṃ gantvā

bhiyyosomattāya “sammāsambuddho vata so bhagavā”ti satthari pasīdim.
Svākkhāto bhagavatā dhammoti suṭṭhu akkhāto sukathito niyyāniko maggo
phalatthāya niyyāti rāgadosamohanimmadanasamattho.

Suppaṭipanno saṅghoti buddhassa bhagavato sāvakaśaṅghopi vaṅkādidosa virahitaṃ
sammāpaṭipadaṃ paṭipannattā suppaṭipannoti pasannomhi bhagavatīti dasseti.

Kusaladhammadesanāvaṇṇanā

145. Idāni divāṭṭhāne nisīditvā samāpajjite soḷasa aparāpariyadhamme dassetuṃ
aparaṃ pana bhante etadānuttariyanti desanaṃ ārabhi. Tattha anuttariyanti
anuttarabhāvo. Yathā bhagavā dhammaṃ desetīti yathā yenākārena yāya desanāya
bhagavā dhammaṃ deseti, sā tumhākaṃ desanā anuttarāti vadati. Kusalesu
dhammesūti tāya desanāya desitesu kusalesu dhammesupi bhagavāva anuttaroti
dīpeti. Yā vā sā desanā, tassā bhūmiṃ dassentopi “kusalesu dhammesū”ti āha.
Tatime kusalā dhammāti tatra kusalesu dhammesūti vuttapade ime kusalā dhammā
nāmāti veditabbā. Tattha ārogyaṭṭhena, anavajjaṭṭhena, kosallasambhūtaṭṭhena,
niddarathaṭṭhena, sukhavipākaṭṭhenāti pañcadhā kusalaṃ veditabbaṃ. Tesu
jātakapariyāyaṃ patvā ārogyaṭṭhena kusalaṃ vaṭṭati. Suttantapariyāyaṃ patvā
anavajjaṭṭhena. Abhidhammapariyāyaṃ patvā
kosallasambhūtaniddarathasukhavipākaṭṭhena. Imasmimṃ pana tṭhāne
bāhitikasuttantapariyāyena anavajjaṭṭhena kusalaṃ daṭṭhabbaṃ.

Cattāro satipaṭṭhānāti cuddasavidhena kāyānupassanāsati paṭṭhānaṃ, navavidhena
vedanānupassanāsati paṭṭhānaṃ, soḷasavidhena cittānupassanāsati paṭṭhānaṃ,
pañcavidhena dhammānupassanāsati paṭṭhānanti evaṃ nānāyehi vibhajitvā
samathavipassanāmaggavasena lokiyalokuttaramissakā cattāro satipaṭṭhānā desitā.
Phalasati paṭṭhānaṃ pana idha anadhippettaṃ. Cattāro sammappadhānāti
paggahaṭṭhena ekalakkhaṇā, kiccavasena nānākiccā. “Idha bhikkhu anuppannānaṃ
pāpakānaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ anuppādāyā”ti ādinā nayena
samathavipassanāmaggavasena lokiyalokuttaramissakāva cattāro sammappadhānā
desitā. Cattāro iddhipādāti ijjhanaṭṭhena ekasaṅgahā, chandādivasena nānāsabhāvā.
“Idha bhikkhu chandasamādhīpadhānaśaṅkhārasamannāgataṃ iddhipādaṃ
bhāveti”ti ādinā nayena samathavipassanāmaggavasena lokiyalokuttaramissakāva
cattāro iddhipādā desitā.

Pañcindriyānīti ādhipateyyaṭṭhena ekalakkhaṇāni, adhimokkhādisabhāvavasena
nānāsabhāvāni. Samathavipassanāmaggavaseneva ca lokiyalokuttaramissakāni
saddhādīni pañcindriyāni desitāni. Pañca balānīti upatthambhanaṭṭhena
akampiyaṭṭhena vā ekasaṅgahāni, salakkhaṇena nānāsabhāvāni.
Samathavipassanāmaggavaseneva lokiyalokuttaramissakāni saddhādīni pañca balāni
desitāni. Satta bojjhaṅgāni niyyānaṭṭhena ekasaṅgahā, upaṭṭhānādinā salakkhaṇena
nānāsabhāvā. Samathavipassanā maggavaseneva lokiyalokuttaramissakā satta
bojjhaṅgā desitā.

Ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti hetuṭṭhena ekasaṅgaho, dassanādinā salakkhaṇena
nānāsabhāvo. Samathavipassanāmaggavaseneva lokiyalokuttaramissako ariyo
aṭṭhaṅgiko maggo desitoti attho.

Idha, bhante, bhikkhu āsavānaṃ khayāti idaṃ kimatthaṃ āraddhaṃ? Sāsanassa pariyosānadassanattaṃ. Sāsanassa hi na kevalaṃ maggeneva pariyosānaṃ hoti, arahattaphalena pana hoti. Tasmā taṃ dassetuṃ idamāradhanti veditabbaṃ. Etadānuttariyaṃ, bhante, kusalesu dhammesūti bhante yā ayaṃ kusalesu dhammesu evaṃdesanā, etadānuttariyaṃ. Taṃ bhagavāti taṃ desanaṃ bhagavā asesam sakalaṃ abhijānāti. Taṃ bhagavatoti taṃ desanaṃ bhagavato asesam abhijānato. Uttari abhiññeyyaṃ natthīti taduttari abhijānitabbaṃ natthi, ayaṃ nāma ito añño dhammo vā puggalo vā yaṃ bhagavā na jānātīti idaṃ natthi. Yadabhijānaṃ añño samaṇo vāti yaṃ tumhehi anabhiññātaṃ, taṃ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā abhijānanto bhagavatā bhiyyobhiññataro assa, adhikatarapañño bhavēyya. Yadidaṃ kusalesu dhammesūti ettha yadidanti nipātamattaṃ, kusalesu dhammesu bhagavatā uttaritaro natthīti ayametthattho. Iti bhagavāva kusalesu dhammesu anuttaroti dassento “imināpi kāraṇena evaṃpasanno ahaṃ, bhante, bhagavati”ti dīpeti. Ito paresu aparaṃ paṇātiādīsu visesamattameva vaṇṇayissāma. Purimavārasadisam pana vuttanayeneva veditabbaṃ.

Āyatanapaṇṇattidesanāvaṇṇanā

146. Āyatanapaṇṇattīsūti āyatanapaññāpanāsu. Idāni tā āyatanapaññattiyo dassento chayimāni, bhantetiādimāha. Āyatanakathā panesā visuddhimagge vitthārena kathitā, tena na taṃ vitthārayissāma, tasmā tattha vuttanayeneva sā vitthārato veditabbā.

Etadānuttariyaṃ, bhante, āyatanapaṇṇattīsūti yāyaṃ āyatanapaṇṇattīsu ajjhattikabāhīravavatthānādivasena evaṃ desanā, etadānuttariyaṃ. Sesam vuttanayameva.

Gabbhāvakkantidesanāvaṇṇanā

147. Gabbhāvakkantīsūti gabbhokkamanesu. Tā gabbhāvakkantiyo dassento catasso imā, bhantetiādimāha. Tattha asampajānoti ajānanto sammūlho hutvā. Mātukucchiṃ okkamātīti paṭisandhivasena pavisati. Thātīti vasati. Nikkhamātīti nikkhamantopi asampajāno sammūlhova nikkhamati. Ayaṃ paṭhamāti ayaṃ pakatilokiyamanussānaṃ paṭhamā gabbhāvakkanti.

Sampajāno mātukucchiṃ okkamātīti okkamanto sampajāno asammūlho hutvā okkamati.

Ayaṃ dutiyāti ayaṃ asītimahātherānaṃ sāvakānaṃ dutiyā gabbhāvakkanti. Te hi pavisantāva jānanti, vasantā ca nikkhamantā ca na jānanti.

Ayaṃ tatiyāti ayaṃ dvinnāṇca aggasāvakānaṃ paccekabodhisattānaṇca tatiyā gabbhāvakkanti. Te kira kammajehi vātehi adhosirā uddhampādā anekasataporise papāte viya yonimukhe khittā tālacchiggaḷena hatthī viya sambādhena yonimukhena nikkhamamānā anantaṃ dukkhaṃ pāpuṇanti. Tena nesam “mayaṃ nikkhamamhā”ti sampajānatā na hoti. Evaṃ pūritapāramīnampi ca sattānaṃ evarūpe thāne mahantaṃ dukkhaṃ uppajjatīti alameva gabbhāvāse nibbindituṃ alaṃ virajjituṃ.

Ayaṃ catutthāti ayaṃ sabbaññubodhisattānaṃ vasena catutthā gabbhāvakkanti. Sabbaññubodhisattā hi mātukucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhantāpi jānanti, tattha vasantāpi jānanti, nikkhamantāpi jānanti, nikkhamanakālepi ca te kammajavātā uddhampāde adhosire katvā khipituṃ na sakkonti, dve hatthe pasāretvā akkhīni

ummīletvā t̥hitakāva nikkhamanti. Bhavaggaṃ upādāya avīciantare añño tīsu kālesu sampajāno nāma natthi t̥hapetvā sabbaññubodhisatte. Teneva nesaṃ mātukucchiṃ okkamanakāle ca nikkhamanakāle ca dasasahassilokadhātu kampatīti. Sesamettha vuttanayeneva veditabbaṃ.

Ādesanavidhādesanāvaṇṇanā

148. Ādesanavidhāsūti ādesanakoṭṭhāsesu. Idāni tā ādesanavidhā dassento catasso imātiādimāha. Nimittena ādisatīti āgatanimittena gatanimittena t̥hitanimittena vā idaṃ nāma bhavissatīti katheti.

Tatridaṃ vatthu - eko rājā tisso muttā gahetvā purohitaṃ pucchi “kiṃ me, ācariya, hatthe”ti? So ito cito ca olokesi. Tena ca samayena ekā sarabū “makkhikaṃ gahessāmī”ti pakkhandi, gahaṇakāle makkhikā palātā, so makkhikāya muttattā “muttā mahārājā”ti āha. Muttā tāva hotu, kati muttāti? So puna nimittaṃ olokesi. Atha avidūre kukkuṭo tikkhattuṃ saddaṃ nicchāresi. Brāhmaṇo “tisso mahārājā”ti āha. Evaṃ ekacco āgatanimittena katheti. Etenupāyena gataṭhitani mittehipi kathanaṃ veditabbaṃ.

Amanussānanti yakkhapisācādīnaṃ. Devatānanti cātumahārājikādīnaṃ. Saddaṃ sutvāti aññassa cittaṃ ñatvā kathentānaṃ saddaṃ sutvā. Vitakkavipphārasaddanti vitakkavipphāravasena uppannaṃ vippalapantānaṃ suttapamattādīnaṃ saddaṃ. Sutvāti taṃ saddaṃ sutvā. Yaṃ vitakkayato tassa so saddo uppanno, tassa vasena “evampi te mano”ti ādisati. Manosaṅkhārā paṇihitāti cittasaṅkhārā suṭṭhapitā. Vitakkessatīti vitakkayissati pavattessatīti pajānāti. Jānanto ca āgamanena jānāti, pubbabhāgena jānāti, antosamāpattiyaṃ cittaṃ oloketvā jānāti. Āgamanena jānāti nāma kasiṇaparikkamāleyeva yenākārena esa kasiṇabhāvanaṃ āraddho paṭhamajjhānaṃ vā...pe... catutthajjhānaṃ vā aṭṭhasamāpattiyo vā nibbattessatīti jānāti. Pubbabhāgena jānāti nāma samathavipassanāya āraddhāyeva jānāti, yenākārena esa vipassanaṃ āraddho sotāpattimaggaṃ vā nibbattessati, sakadāgāmimaggaṃ vā nibbattessati, anāgāmimaggaṃ vā nibbattessati, arahattamaggaṃ vā nibbattessatīti jānāti. Antosamāpattiyaṃ cittaṃ oloketvā jānāti nāma yenākārena imassa manosaṅkhārā suṭṭhapitā, imassa nāma cittassa anantarā imaṃ nāma vitakkaṃ vitakkessati. Ito vuṭṭhitassa etassa hānabhāgiyo vā samādhi bhavissati, t̥hitibhāgiyo vā visesabhāgiyo vā nibbedhabhāgiyo vā abhiññāyo vā nibbattessatīti jānāti.

Tattha puthujjano cetopariyaññalābhī puthujjanānaṃyeva cittaṃ jānāti, na ariyānaṃ. Ariyesupi heṭṭhimo heṭṭhimo uparimassa uparimassa cittaṃ na jānāti, uparimo pana heṭṭhimassa jānāti. Etesu ca sotāpanno sotāpattiphalasamāpattiṃ samāpajjati. Sakadāgāmī, anāgāmī, arahā, arahattaphalasamāpattiṃ samāpajjati. Uparimo heṭṭhimaṃ na samāpajjati. Tesañhi heṭṭhimā heṭṭhimā samāpatti tatrupalattiyeva hoti. Tatheva taṃ hotīti idaṃ ekaṃsena tatheva hoti. Cetopariyaññavasena ñātañhi aññathābhāvī nāma natthi. Sesaṃ purimanayeneva yojetabbaṃ.

Dassanasamāpattidesanāvaṇṇanā

149. Ātappamanvāyātiādi brahmajāle vitthāritameva. Ayaṃ panettha saṅkhepo, ātappanti vīriyaṃ. Tadeva padahitabbato padhānaṃ. Anuyuñjitabbato anuyogo. Appamādanti satiavippavāsaṃ. Sammāmanasikāranti anicce aniccantiādivasena

pavattaṃ upāyamanasikāraṃ. Cetosamādhinti paṭhamajjhānasamādhim. Ayaṃ paṭhamā dassanasamāpattīti ayaṃ dvattiṃ sākāraṃ paṭikūlato manasikatvā paṭikūladassanavasena uppāditā paṭhamajjhānasamāpatti paṭhamā dassanasamāpatti nāma, sace pana taṃ jhānaṃ pādakaṃ katvā sotāpanno hoti, ayaṃ nippariyāyeneva paṭhamā dassanasamāpatti.

Atikkamma cāti atikkamitvā ca. Chavimaṃsalohitanti chaviñca maṃsañca lohitañca. Aṭṭhiṃ paccavekkhatīti aṭṭhi aṭṭhīti paccavekkhati. Aṭṭhi aṭṭhīti paccavekkhitvā uppāditā aṭṭhiārammaṇā dibbacakkhupādakajjhānasamāpatti dutiyā dassanasamāpatti nāma. Sace pana taṃ jhānaṃ pādakaṃ katvā sakadāgāmimaggaṃ nibbatteti. Ayaṃ nippariyāyena dutiyā dassanasamāpatti. Kāḷavallavāsī sumatthero pana “yāva tatiyamaggā vaṭṭatī”ti āha.

Viññāṇasotanti viññāṇameva. Ubhayato abbocchinnanti dvīhihi bhāgehi acchinnaṃ. Idha loke patiṭṭhitañcāti chandarāgavasena imasmiñca loke patiṭṭhitaṃ. Dutiyapadepi eseva nayo. Kammaṃ vā kammato upagacchantam idha loke patiṭṭhitaṃ nāma. Kammabhavaṃ ākaḍḍhantaṃ paraloke patiṭṭhitaṃ nāma. Iminā kiṃ kathitaṃ? Sekkhaputhujjanānaṃ cetopariyaññaṃ kathitaṃ. Sekkhaputhujjanānañhi cetopariyaññaṃ tatiyā dassanasamāpatti nāma.

Idha loke appatiṭṭhitañcāti nicchandarāgattā idhaloke ca appatiṭṭhitaṃ. Dutiyapadepi eseva nayo. Kammaṃ vā kammato na upagacchantam idha loke appatiṭṭhitaṃ nāma. Kammabhavaṃ anākaḍḍhantaṃ paraloke appatiṭṭhitaṃ nāma. Iminā kiṃ kathitaṃ? Khīṇāsavassa cetopariyaññaṃ kathitaṃ. Khīṇāsavassa hi cetopariyaññaṃ catutthā dassanasamāpatti nāma.

Apica dvattiṃsākāre āraddhavipassanāpi paṭhamā dassanasamāpatti. Aṭṭhiārammaṇe āraddhavipassanā dutiyā dassanasamāpatti. Sekkhaputhujjanānaṃ cetopariyaññaṃ khīṇāsavassa cetopariyaññaṃ idam padadvayaṃ niccalameva. Aparo nayo paṭhamajjhānaṃ paṭhamā dassanasamāpatti. Dutiyajjhānaṃ dutiyā. Tatiyajjhānaṃ tatiyā. Catutthajjhānaṃ catutthā dassanasamāpatti. Tathā paṭhamamaggo paṭhamā dassanasamāpatti. Dutiyamaggo dutiyā. Tatiyamaggo tatiyā. Catutthamaggo catutthā dassanasamāpattīti. Sesamettha purimanayeneva yojetabbaṃ.

Puggalapaṇṇattidesanāvaṇṇanā

150. Puggalapaṇṇattīsūti lokavohāravasena “satto puggalo naro poso”ti evaṃ paññāpetabbāsu lokapaññattīsu. Buddhānañhi dve kathā sammutikathā, paramatthakathāti poṭṭhapādasutte vitthāritā.

Tattha puggalapaṇṇattīsūti ayaṃ sammutikathā. Idāni ye puggale paññapento puggalapaṇṇattīsu bhagavā anuttaro hoti, te dassento sattime bhante puggalā. Ubhatobhāgavimuttotiādīmāha. Tattha ubhatobhāgavimuttoti dvīhi bhāgehi vimutto, arūpasamāpattiyā rūpakāyato vimutto, maggena nāmakāyato. So catunnaṃ arūpasamāpattīnaṃ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammāsivā arahattappattānaṃ, catunnaṃ, nirodhā vuṭṭhāya arahattappattānāgāmīno ca vasena pañcavidho hoti.

Pāḷi panettha “katamo ca puggalo ubhatobhāgavimutto? Idhekacco puggalo aṭṭhavimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā hontī”ti evaṃ aṭṭhavimokkhalābhīno vasena āgatā. Paññāya vimuttoti paññāvimutto. So sukkhavipassako ca, catūhi jhānehi vuṭṭhāya arahattaṃ pattā cattāro cāti imesaṃ

vasena pañcavidhova hoti.

Pāḷi panettha aṭṭhavimokkhapaṭikkhepavaseneva āgatā. Yathāha “na heva kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati. Paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo paññāvimutto”ti.

Phuṭṭhantaṃ sacchi karotīti kāyasakkhi. So jhānaphassaṃ paṭhamam phusati, pacchā nirodham nibbānam sacchikaroti, so sotāpattiphalatṭham ādiṃ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā chabbidho hotīti veditabbo. Tenevāha “idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo kāyasakkhī”ti.

Diṭṭhantaṃ pattoti diṭṭhippatto. Tatridam saṅkhepalakkhaṇam, dukkhā saṅkhārā sukho nirodhoti ñātam hoti diṭṭham viditam sacchikataṃ passitam paññāyāti diṭṭhippatto. Vitthārato panesopi kāyasakkhi viya chabbidho hoti. Tenevāha - “idhekacco puggalo idam dukkhanti yathābhūtam pajānāti...pe... ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtam pajānāti, tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṃ vuccati puggalo diṭṭhippatto”ti.

Saddhāya vimuttoti saddhāvimutto. Sopi vuttanayeneva chabbidho hoti. Tenevāha - “idhekacco puggalo idam dukkhanti yathābhūtam pajānāti, ayaṃ dukkhasamudayoti yathābhūtam pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhoti yathābhūtam pajānāti, ayaṃ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtam pajānāti, tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti no ca kho yathā diṭṭhippattassa. Ayaṃ vuccati puggalo saddhāvimutto”ti. Etesu hi saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggakkhaṇe saddahantassa viya, okappentassa viya, adhimuccantassa viya ca kilesakkhayo hoti. Diṭṭhippattassa pubbabhāgamaggakkhaṇe kilesacchedakam ñānam adandham tikhiṇam sūram hutvā vahati. Tasmā yathā nāma nātikitikhiṇena asinā kadaliṃ chindantassa chinnaṭṭhānam na maṭṭham hoti, asi na sīgham vahati, saddo suyyati, balavatara vāyāmo katabbo hoti, evarūpā saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā. Yathā pana atinisitena asinā kadaliṃ chindantassa chinnaṭṭhānam maṭṭham hoti, asi sīgham vahati, saddo na suyyati, balavataram vāyāmakiccaṃ na hoti, evarūpā paññāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā veditabbā.

Dhammam anussaratīti dhammānusārī. Dhammoti paññā, paññāpubbaṅgamam maggaṃ bhāvetīti attho. Saddhānusārīmhipi eseva nayo, ubhopete sotāpattimaggaṭṭhāyeva. Vuttampi cetam “yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa paññindriyam adhimattaṃ hoti, paññāvāhiṃ paññāpubbaṅgamam ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo dhammānusārī”ti.

Tathā “yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyam adhimattaṃ hoti, saddhāvāhiṃ saddhāpubbaṅgamam ariyamaggaṃ bhāveti. Ayaṃ vuccati puggalo saddhānusārī”ti. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panesā ubhatobhāgavimuttādikathā visuddhimagge paññābhāvanādhikāre vuttā. Tasmā tattha vuttanayeneva veditabbā. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbam.

Padhānadesanāvaṇṇanā

151. Padhānesūti idha padahanavasena “satta bojjaṅgā padhānā”ti vuttā. Tesam vitthārakathā mahāsatipaṭṭhāne vuttanayeneva veditabbā. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbam.

Paṭipadādesanāvaṇṇanā

152. Dukkhaṭṭipadādīsu ayaṃ vitthāranayo - “tattha katamā dukkhaṭṭipadā dandhābhiññā paññā? Dukkheṇa kasireṇa samādhim uppādentassa dandham taṃ ṭhānam abhijānantassa yā paññā pajānanā...pe... amoho dhammavicayo sammādiṭṭhi, ayaṃ vuccati dukkhaṭṭipadā dandhābhiññā paññā. Tattha katamā dukkhaṭṭipadā khippābhiññā paññā? Dukkheṇa kasireṇa samādhim uppādentassa khippam taṃ ṭhānam abhijānantassa yā paññā pajānanā...pe... sammādiṭṭhi, ayaṃ vuccati dukkhaṭṭipadā khippābhiññā paññā. Tattha katamā sukhapaṭṭipadā dandhābhiññā paññā? Akiccheṇa akasireṇa samādhim uppādentassa dandham taṃ ṭhānam abhijānantassa yā paññā pajānanā...pe... sammādiṭṭhi, ayaṃ vuccati sukhapaṭṭipadā dandhābhiññā paññā. Tattha katamā sukhapaṭṭipadā khippābhiññā paññā? Akiccheṇa akasireṇa samādhim uppādentassa khippam taṃ ṭhānam abhijānantassa yā paññā pajānanā...pe... sammādiṭṭhi, ayaṃ vuccati sukhapaṭṭipadā khippābhiññā paññā”ti. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana visuddhimagge vutto. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbam.

Bhassasamācārādivaṇṇanā

153. Na ceva musāvādūpasañhitanti bhassasamācāre ṭhitopi kathāmaggaṃ anupacchinditvā kathentopi idhekacco bhikkhu na ceva musāvādūpasañhitam bhāsati. Aṭṭha anariyavohāre vajjetvā aṭṭha ariyavohārayuttameva bhāsati. Na ca vebhūtiyanti bhassasamācāre ṭhitopi bhedakaravācam na bhāsati. Na ca pesuṇiyanti tassāyevetaṃ vevacanaṃ. Vebhūtiyavācā hi piyabhāvassa suññakaraṇato “pesuṇiya”nti vuccati. Nāma evassā etanti mahāsīvattthero avoca. Na ca sārāmbhajanti sārāmbhajā ca yā vācā, tañca na bhāsati. “Tvam dussīlo”ti vutte, “tvam dussīlo tavācariyo dussīlo”ti vā, “tuyham āpattī”ti vutte, “aham piṇḍāya caritvā pāṭaliputtaṃ gato”tiādinā nayena bahiddhā vikkhepakathāpavattaṃ vā karaṇuttariyavācam na bhāsati. Jayāpekkhoti jayapurekkhāro hutvā, yathā hatthako sakyaputto titthiyā nāma dhammenapi adhammenapi jetabbāti saccālikam yaṃkiñci bhāsati, evaṃ jayāpekkho jayapurekkhāro hutvā na bhāsati attho. Mantā mantā ca vācam bhāsati ettha mantāti vuccati paññā, mantāya paññāya. Puna mantāti upaparikkhitvā. Idam vuttaṃ hoti, bhassasamācāre ṭhito divasabhāgampi kathento paññāya upaparikkhitvā yuttakathameva katheti. Nidhānavatinti hadayepi nidahitabbayuttaṃ. Kālenāti yuttapattakālena.

Evaṃ bhāsitaṃ hi vācā amusā ceva hoti apisuṇā ca aphaṇṇā ca asaṭṭhā ca asamphappalāpā ca. Evarūpā ca ayaṃ vācā catusaccanissitātipi sikkhattayanissitātipi dasakathāvatthunissitātipi terasadhutaṅganissitātipi sattattimsabodhipakkhiyadhammanissitātipi magganissitātipi vuccati. Tenāha etadānuttariyam, bhante, bhassasamācāreti taṃ purimanayeneva yojetabbam.

Sacco cassa saddho cāti sīlācāre ṭhito bhikkhu sacco ca bhavēyya saccakatho saddho ca saddhāsampanno. Nanu heṭṭhā saccam kathitameva, idha kasmā puna vuttanti? Heṭṭhā vācāsaccam kathitam. Sīlācāre ṭhito pana bhikkhu antamaso hasanakathāyapi musāvādam na karotīti dassetuṃ idha vuttaṃ. Idāni so dhammena samena jīvitaṃ kappeti dassanattam na ca kuhakotiādi vuttaṃ. Tattha “kuhako”tiādini brahmajāle

vitthāritāni.

Indriyesu guttadvāro, bhojane mattaññūti chasu indriyesu guttadvāro bhojanepi pamāṇaññū. Samakārīti samacārī, kāyena vācāya manasā ca kāyavaṅkāḍiṇi pahāya samaṃ caratīti attho. Jāgariyānuyogamanuyuttoti rattindivaṃ cha koṭṭhāse katvā “divasaṃ caṅkameṇa nisajjāyā”ti vuttanayeneva jāgariyānuyogaṃ yuttappayutto viharati. Atanditoti nittandī kāyālasiyavirahito. Āraddhavīriyoti kāyikavīriyenāpi āraddhavīriyo hoti, gaṇasaṅgaṇikaṃ vinodetvā catūsu iriyāpathesu aṭṭhaārabbhavattthivasena ekavīhārī. Cetasikavīriyenāpi āraddhavīriyo hoti, kilesasaṅgaṇikaṃ pahāya vinodetvā aṭṭhasamāpattivasena ekavīhārī. Api ca yathā tathā kilesuppatthiṃ nivārento cetasikavīriyena āraddhavīriyo hoti. Jhāyīti ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānavasena jhāyī. Satimāti cirakatāḍianussaraṇasamatthāya satiyā samannāgato.

Kalyāṇapaṭibhānoti vākkaraṇasampanno ceva hoti paṭibhānasampanno ca. Yuttapaṭibhāno kho pana hoti no muttapaṭibhāno. Sīlasamācārasmiñhi ṭhitabhikkhu muttapaṭibhāno na hoti, yuttapaṭibhāno pana hoti vaṅgīsatthero viya. Gatimāti gamanasamatthāya paññāya samannāgato. Dhitimāti dhāraṇasamatthāya paññāya samannāgato. Matimāti ettha pana matīti paññāya nāmaeva, tasmā paññavāti attho. Iti tīhipi imehi padehi paññāva kathitā. Tattha heṭṭhā samaṇadhammakaraṇavīriyaṃ kathitaṃ, idha buddhavadānagaṇaṇavīriyaṃ. Tathā heṭṭhā vipassanāpaññā kathitā, idha buddhavadānagaṇaṇapaññā. Na ca kāmesu giddhoti vatthukāmakilesakāmesu agiddho. Sato ca nipako cāti abhikkantapaṭikkantādisu sattasu ṭhānesu satiyā ceva ṇāṇena ca samannāgato caratīti attho. Nepakkanti paññā, tāya samannāgatattā nipakoti vutto. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbaṃ.

Anusāsanavidhādivaṇṇanā

154. Paccattaṃ yoniso manasikārāti attano upāyamanasikārena. Yathānusiṭṭhaṃ tathā paṭipajjamānoti yathā mayā anusīṭṭhaṃ anusāsani dinnā, tathā paṭipajjamāno. Tiṇṇaṃ saṃyojanānaṃ parikkhayātiādi vuttatthameva. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbaṃ.

155. Parapuggalavimuttiñāṇeti sotāpannādīnaṃ parapuggalānaṃ tena tena maggena kilesavimuttiñāṇe. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbaṃ.

156. Amutrāsīṃ evaṃnāmoti eko pubbenivāsaṃ anussaranto nāmagottaṃ pariyādiyamāno gacchatī. Eko suddhakhandheyeva anussarati, eko hi sakkoti, eko na sakkoti. Tattha yo sakkoti, tassa vasena aggahetvā asakkontassa vasena gahitaṃ. Asakkonto pana kiṃ karoti? Suddhakhandheyeva anussaranto gantvā anekajātisatasahassamatthake ṭhatvā nāmagottaṃ pariyādiyamāno otarati. Taṃ dassento evaṃnāmotiādimāha. So evamāhāti so diṭṭhigatiko evamāha. Tattha kiñcāpi sassatoti vatvā “te ca sattā saṃsaranā”ti vadantassa vacanaṃ pubbāparaviruddhaṃ hoti. Diṭṭhigatikattā panesa etaṃ na sallakkhesi. Diṭṭhigatikassa hi ṭhānaṃ vā niyamo vā natthi. Imaṃ gahetvā imaṃ vissajjeti, imaṃ vissajjetvā imaṃ gaṇhātīti brahmajāle vitthāritamevetam. Ayaṃ tatiyo sassatavādoti thero lābhisseva vasena tayo sassatavāde āha. Bhagavatā pana takkīvādampi gahetvā brahmajāle cattāro vuttā. Etesaṃ pana tiṇṇaṃ vādānaṃ vitthārakathā brahmajāle vuttanayeneva veditabbā. Sesamidhāpi purimanayeneva vitthāretabbaṃ.

157. Gaṇanāya vāti piṇḍagaṇanāya. Saṅkhānenāti acchiddakavasena manogaṇanāya. Ubhayathāpi piṇḍagaṇanameva dasseti. Idaṃ vuttaṃ hoti, vassānaṃ satavasena saḥassavasena satasahassavasena koṭivasena piṇḍaṃ katvāpi ettakāni vassasatānīti vā ettakā vassakoṭiyoti vā evaṃ saṅkhātum na sakkā. Tumhe pana attano dasannaṃ pāramīnaṃ pūritattā sabbaññutaññāssa suppaṭividdhattā yasmā vo anāvarenaññaṃ sūraṃ vahati. Tasmā desanāññakusalataṃ purakkhatvā vassagaṇanāyapi pariyaṅtikaṃ katvā kappagaṇanāyapi paricchinditvā ettakanti dassethāti dīpeti. Pāḷiyattho panettha vuttanayoyeva. Sesamidhāpi purimanayeneva yojetabbaṃ.

158. Etadānuttariyaṃ, bhante, sattānaṃ cutūpapātaññeti bhante yāpi ayaṃ sattānaṃ cutipaṭisandhivasena ñāṇadesanā, sāpi tumhākaṃyeva anuttarā. Atītabuddhāpi evameva desesum. Anāgatāpi evameva desessanti. Tumhe tesam atītānāgatabuddhānaṃ ñāṇena saṃsanditvā desayittha. “Imināpi kāraṇena evaṃpasanno ahaṃ bhante bhagavatī”ti dīpeti. Pāḷiyattho panettha vitthāritoyeva.

159. Sāsavā saupadhikāti sadosā saupārambhā. No ariyāti vuccatīti ariyiddhīti na vuccati. Anāsavā anupadhikāti niddosā anupārambhā. Ariyāti vuccatīti ariyiddhīti vuccati. Appaṭikūlasaṇṇī tattha viharatīti kathaṃ appaṭikūlasaṇṇī tattha viharatīti? Paṭikūle satte mettaṃ pharati, saṅkhāre dhātusaṇṇaṃ upasaṃharati. Yathāha “kathaṃ paṭikūle appaṭikūlasaṇṇī viharati? Anīṭṭhasmiṃ vatthusmiṃ mettāya vā pharati, dhātuto vā upasaṃharatī”ti. Paṭikūlasaṇṇī tattha viharatīti appaṭikūle satte asubhasaṇṇaṃ pharati, saṅkhāre aniccaṇṇaṃ upasaṃharati. Yathāha “kathaṃ appaṭikūle paṭikūlasaṇṇī viharati? Itṭhasmiṃ vatthusmiṃ asubhāya vā pharati, aniccato vā upasaṃharatī”ti. Evaṃ sesapadesupi attho veditabbo.

Upekkhako tattha viharatīti itṭhe arajjanto anīṭṭhe adussanto yathā aññe asamapekkhanena mohaṃ uppādentī, evaṃ anuppādento chasu ārammaṇesu chaḷaṅgupekkhāya upekkhako viharatī. Etadānuttariyaṃ, bhante, iddhividhāsūti, bhante, yā ayaṃ dvīsu iddhīsu evaṃdesanā, etadānuttariyaṃ. Taṃ bhagavāti taṃ desanaṃ bhagavā asesam sakalaṃ abhijānāti. Taṃ bhagavatoti taṃ desanaṃ bhagavato asesam abhijānato. Uttari abhiññeyyaṃ natthīti uttari abhijānitabbaṃ natthi. Ayaṃ nāma ito añño dhammo vā puggalo vā yaṃ bhagavā na jānāti idaṃ natthi. Yadabhijānaṃ añño samaṇo vā brāhmaṇo vāti yaṃ tumhehi anabhiññātamaṃ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā abhijānanto bhagavatā bhiyyobhiññataro assa, adhikatarapaṇṇo bhavēyya. Yadidaṃ iddhividhāsūti ettha yadidanti nipātamattaṃ. Iddhividhāsu bhagavatā uttaritaro natthi. Atītabuddhāpi hi imā dve iddhiyo desesum, anāgatāpi imāva desessanti. Tumhepi tesam ñāṇena saṃsanditvā imāva desayittha. Iti bhagavā iddhividhāsu anuttaroti dassento “imināpi kāraṇena evaṃpasanno ahaṃ, bhante, bhagavatī”ti dīpeti. Ettavatā ye dhammasenāpati divāṭṭhāne nisīditvā soḷasa aparampariyadhamme sammasi, teva dassitā honti.

Aññathāsattahugunaḍassanādivaṇṇanā

160. Idāni aparenapi ākārena bhagavato guṇe dassento yaṃ taṃ bhantetiādīmāha. Tattha saddhena kulaputtenāti saddhā kulaputtā nāma atītānāgatapaccuppannā bodhisattā. Tasmā yaṃ sabbaññubodhisattena pattabbanti vuttaṃ hoti. Kiṃ pana tena pattabbaṃ? Nava lokuttaradhammā. Āraddhavīriyenātiādīsu “vīriyaṃ thāmo”tiādīni sabbāneva vīriyavevacanāni. Tattha āraddhavīriyenāti paggaḥitavīriyena. Thāmavatāti thāmasampannena thiravīriyena. Purisathāmenāti

tena thānavatā yaṃ purisathāmena pattabbanti vuttaṃ hoti. Anantarapadadvayepi eseva nayo. Purisadhorayhenāti yā asamadhurehi buddhehi vahitabbā dhurā, taṃ dhuraṃ vahanasamatthena mahāpurisena. Anuppattaṃ taṃ bhagavatāti taṃ sabbaṃ atītānāgatabuddhehi pattabbaṃ, sabbameva anuppattaṃ, bhagavato ekaguṇopi ūno natthīti dasseti. Kāmesu kāmasukhallikānuyoganti vatthukāmesu kāmasukhallikānuyogaṃ. Yathā aññe kenīyajaṭilādayo samaṇabrāhmaṇā “ko jānāti paralokaṃ. Sukho imissā paribbājikāya mudukāya lomasāya bāhāya samphasso”ti moḷibandhāhi paribbājikāhi paricārenti sampattaṃ sampattaṃ rūpādiārammaṇaṃ anubhavamānā kāmasukhamanuyuttā, na evamanuyuttoti dasseti.

Hīnanti lāmakāṃ. Gammanti gāmvāsīnaṃ dhammaṃ. Pothujjanikanti puthujjanehi sevitaṃ. Anariyanti na niddosaṃ. Na vā ariyehi sevitaṃ. Anattasañhitanti anattasaṃyuttaṃ. Attakilamathānuyoganti attano ātāpanaparitāpanānuyogaṃ. Dukkanti dukkhayuttaṃ, dukkhamaṃ vā. Yathā eke samaṇabrāhmaṇā kāmasukhallikānuyogaṃ parivajjessāmāti kāyakilamathaṃ anudhāvanti, tato muñcissāmāti kāmasukhaṃ anudhāvanti, na evaṃ bhagavā. Bhagavā pana ubho ete ante vajjetvā yā sā “atthi, bhikkhave, majjhima paṭipadā tathāgatena abhisambuddhā cakkhukaraṇī”ti evaṃ vuttā sammāpaṭipatti, tameva paṭipanno. Tasmā “na ca attakilamathānuyoga”ntiādimāha.

Ābhetasikānanti abhetasikānaṃ, kāmāvacaracittāni atikkamitvā tītānanti attho. Diṭṭhadhammasukhavihārānanti imasmiṃyeva attabhāve sukhavīhārānaṃ. Poṭṭhapādasuttantaṃ sippitikaḍḍhiyājñānaphalasamāpatti kathitā. Pāsādikasuttante saha maggena vipassanāpāḍakajjhānaṃ. Dasuttarasuttante catutthajjhānikaphalasamāpatti. Imasmiṃ sampasādanīye diṭṭhadhammasukhavīhārājñānāni kathitāni. Nikāmalābhīti yathākāmalābhī. Akicchalābhīti adukkhalābhī. Akasiralābhīti vipulalābhī.

Anuyogadānappakāraṇaṇā

161. Ekissā lokadhātuyāti dasasahassilokadhātuyā. Tīṇi hi khetāni - jātikhettaṃ āṇākhettaṃ visayakhettaṃ. Tattha jātikhettaṃ nāma dasasahassī lokadhātu. Sā hi tathāgatassa mātukucchiṃ okkamanakāle nikkhamanakāle sambodhikāle dhammacakkavattane āyusaṅkhārossajjane parinibbāne ca kampati. Koṭṭisahasasacakkavāḷaṃ pana āṇākhettaṃ nāma.

Ātānāṭiyamaparittadhajaggaparittaratanaparittādīnañhi ettha āṇā vattati. Visayakhettassa pana parimāṇaṃ natthi, buddhānañhi “yāvatakaṃ ñāṇaṃ, tāvatakaṃ ñeyyaṃ, yāvatakaṃ ñeyyaṃ tāvatakaṃ ñāṇaṃ, ñāṇapariyantikaṃ ñeyyaṃ, ñeyyapariyantikaṃ ñāṇa”nti vacanato avisayo nāma natthi.

Imesu pana tīsu khettesu tṭhapetvā imaṃ cakkavāḷaṃ aññasmiṃ cakkavāḷe buddhā uppajjantīti suttaṃ natthi, nuppañjantīti pana atthi. Tīṇi piṭākāni vinayapiṭakaṃ, suttantapiṭakaṃ abhidhammapiṭakaṃ. Tisso saṅgītiyo mahākassapatttherassa saṅgīti, yasatttherassa saṅgīti, moggaliputtatissatttherassa saṅgīti. Imā tisso saṅgītiyo āruḷhe tepiṭake buddhavadāne “imaṃ cakkavāḷaṃ muñcivā aññattha buddhā uppajjantī”ti suttaṃ natthi, nuppañjantīti pana atthi.

Apubbaṃ acarimanti apure apacchā ekato nuppañjanti, pure vā pacchā vā uppajjantīti vuttaṃ hoti. Tattha bodhipallāṅke “bodhiṃ apatvā na utṭhahissāmī”ti nisinnakālato paṭṭhāya yāva mātukucchismiṃ paṭisandhiggahaṇaṃ, tāva pubbeti na veditaṃ. Bodhisattassa hi paṭisandhiggahaṇe dasasahassacakkavāḷakampaneneva

khettapariggaho kato. Aññassa buddhassa uppattipi nivāritā hoti. Parinibbānato paṭṭhāya ca yāva sāsapamattāpi dhātuyo tiṭṭhanti, tāva pacchāti na veditabbaṃ. Dhātūsu hi ṭhitāsu buddhāpi ṭhitāva honti. Tasmā etthantare aññassa buddhassa uppatti nivāritāva hoti. Dhātuparinibbāne pana jāte aññassa buddhassa uppatti na nivāritā.

Tipiṭakaantaradhānakathā

Tiṇi antaradhānāni nāma pariyattiantaradhānaṃ, paṭivedhaantaradhānaṃ, paṭipattiantaradhānanti. Tattha pariyattīti tiṇi piṭakāni. Paṭivedhoti saccappaṭivedho. Paṭipattīti paṭipadā. Tattha paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi. Ekasmiñhi kāle paṭivedhakarā bhikkhū bahū honti, esa bhikkhu puthujjanoti aṅgulim pasāretvā dassetabbo hoti. Imasmiṃyeva dīpe ekavāraṃ puthujjanabhikkhu nāma nāhosi. Paṭipattipūrakāpi kadāci bahū honti, kadāci appā. Iti paṭivedho ca paṭipatti ca hotipi na hotipi. Sāsanaṭṭhitiyā pana pariyatti pamāṇaṃ. Paṇḍito hi tepiṭakaṃ sutvā dvepi pūreti.

Yathā amhākaṃ bodhisatto ālārassa santike pañcābhiññā satta ca samāpattiyo nibbattetvā nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiyā parikammaṃ pucchi, so na jānāmīti āha. Tato udakassa santikaṃ gantvā adhigatavisesaṃ saṃsanditvā nevasaññānāsaññāyatanassa parikammaṃ pucchi, so ācikkhi, tassa vacanasamanantameva mahāsatto taṃ jhānaṃ sampādesi, evameva paññavā bhikkhu pariyattim sutvā dvepi pūreti. Tasmā pariyattiyā ṭhitāya sāsanaṃ ṭhitaṃ hoti. Yadā pana sā antaradhāyati, tadā paṭhamam abhidhammapiṭakaṃ nassati. Tattha paṭṭhānaṃ sabbapaṭhamam antaradhāyati. Anukkamena pacchā dhammasaṅgaho, tasmim antarahite itaresu dvīsu piṭakesu ṭhitesupi sāsanaṃ ṭhitameva hoti.

Tattha suttantapiṭake antaradhāyamāne paṭhamam aṅguttaranikāyo ekādasakato paṭṭhāya yāva ekakā antaradhāyati, tadanantaram saṃyuttanikāyo cakkapeyyā lato paṭṭhāya yāva oghataraṇā antaradhāyati. Tadanantaram majjhimanikāyo indriyabhāvanato paṭṭhāya yāva mūlapariyāyā antaradhāyati. Tadanantaram dīghanikāyo dasuttarato paṭṭhāya yāva brahmajālā antaradhāyati. Ekissāpi dvinnampi gāthānaṃ pucchā addhānaṃ gacchati, sāsanaṃ dhāretum na sakkoti, sabhiyapucchā ālavakapucchā viya ca. Etā kira kassapabuddhakālikā antarā sāsanaṃ dhāretum nāsakkhiṃsu.

Dvīsu pana piṭakesu antarahitesupi vinayapiṭake ṭhite sāsanaṃ tiṭṭhati. Parivārakkhandhakesu antarahitesu ubhatovibhaṅge ṭhite ṭhitameva hoti. Ubhatovibhaṅge antarahite mātikāyapi ṭhitāya ṭhitameva hoti. Mātikāya antarahitāya pātimokkhapabbajjāupasampadāsu ṭhitāsu sāsanaṃ tiṭṭhati. Liṅgaṃ addhānaṃ gacchati. Setavatthasamaṇavaṃso pana kassapabuddhakā lato paṭṭhāya sāsanaṃ dhāretum nāsakkhi. Paṭisambhidāpattehi vassasahassaṃ aṭṭhāsi. Chaḷabhiññehi vassasahassaṃ. Tevijjehi vassasahassaṃ. Sukkhavipassakehi vassasahassaṃ. Pātimokkhehi vassasahassaṃ aṭṭhāsi. Pacchimakassa pana saccappaṭivedhato pacchimakassa sīlabhedato paṭṭhāya sāsanaṃ osakkitaṃ nāma hoti. Tato paṭṭhāya aññassa buddhassa uppatti na nivāritā.

Sāsanaantarahitavaṇṇanā

Tiṇi parinibbānāni nāma kilesaparinibbānaṃ khandhaparinibbānaṃ dhātuparinibbānanti. Tattha kilesaparinibbānaṃ bodhipallaṅke ahosi. Khandhaparinibbānaṃ kusinārāyaṃ. Dhātuparinibbānaṃ anāgate bhavissati. Sāsanassa kira osakkanakāle imasmiṃ tambapaṇṇidīpe dhātuyo sannipatitvā mahācetiyaṃ gamissanti. Mahācetiyaṃ nāgadīpe rājāyatanacetiyaṃ. Tato mahābodhipallaṅkaṃ gamissanti. Nāgabhavanatopi devalokatopi brahmalokatopi dhātuyo mahābodhipallaṅkameva gamissanti. Sāsapamattāpi dhātuyo na antarā nassissanti. Sabbadhātuyo mahābodhipallaṅke rāsibhūtā suvaṇṇakkhandho viya ekagghanā hutvā chabbaṇṇarasmiyo vissajjessanti.

Tā dasasahassilokadhātuṃ pharissanti, tato dasasahassacakkavāḷadevatā sannipatitvā “ajja satthā parinibbāti, ajja sāsanaṃ osakkati, pacchimadassanaṃ dāni idaṃ amhāka”nti dasabalassa parinibbutadivasato mahantataraṃ kārūññaṃ karissanti. Thapetvā anāgāmikhīṇāsava avasesā sakabhāvena sandhāretuṃ na sakkhissanti. Dhātūsu tejodhātu utthahitvā yāva brahmalokā uggacchissati. Sāsapamattāyapi dhātuyā sati ekajālā bhavissati. Dhātūsu pariyādānaṃ gatāsu upacchijjissati. Evaṃ mahantaṃ ānubhāvaṃ dassetvā dhātūsu antarahitāsu sāsanaṃ antarahitaṃ nāma hoti.

Yāva na evaṃ antaradhāyati, tāva acarimaṃ nāma hoti. Evaṃ apubbaṃ acarimaṃ uppajjeyyūṃ, netam ṭhānaṃ vijjati. Kasmā pana apubbaṃ acarimaṃ nuppajjantīti? Anacchariyattā. Buddhā hi acchariyamanussā. Yathāha - “ekapuggalo, bhikkhave, loke uppajjamāno uppajjati acchariyamanusso. Katamo ekapuggalo? Tathāgato araham sammāsambuddho”ti. Yadi ca dve vā cattāro vā añña vā soḷasa vā ekato uppajjeyyūṃ, anacchariyā bhavēyyūṃ. Ekasmiñhi vihāre dvinnam cetiyānaṃpi lābhasakkāro uḷāro na hoti. Bhikkhūpi bahutāya na acchariyā jātā, evaṃ buddhāpi bhavēyyūṃ, tasmā nuppajjanti. Desanāya ca visesābhāvato. Yañhi satipaṭṭhānādibhedaṃ dhammaṃ eko deseti. Aññaena uppajjitvāpi sova desetabbo siyā, tato anacchariyo siyā. Ekasmiṃ pana dhammaṃ desente desanāpi acchariyā hoti, vivādabhāvato ca. Bahūsu hi buddhesu uppannesu bahūnaṃ ācariyānaṃ antevāsikā viya amhākaṃ buddho pāsādiko, amhākaṃ buddho madhurassaro lābhī puññavāti vivadeyyūṃ. Tasmāpi evaṃ nuppajjanti. Api cetam kāraṇaṃ milindaraññaṃpi puttṭhena nāgasenattherena vitthāritameva. Vuttañhi tattha -

Bhante, nāgasena, bhāsitaṃpi hetam bhagavatā “aṭṭhānametaṃ, bhikkhave, anavakāso, yaṃ ekissā lokadhātuyā dve arahanto sammāsambuddhā apubbaṃ acarimaṃ uppajjeyyūṃ, netam ṭhānaṃ vijjati”ti. Desayantā ca, bhante nāgasena, sabbepi tathāgatā sattatimsa bodhipakkiye dhamme desenti, kathayamānā ca cattāri ariyasaccāni kathenti, sikkhāpentā ca tīsu sikkhāsu sikkhāpentī, anusāsamānā ca appamādapattipattiyaṃ anusāsanti. Yadi, bhante nāgasena, sabbesampi tathāgatānaṃ ekā desanā ekā kathā ekasikkhā ekānusāsani, kena kāraṇena dve tathāgatā ekakkaṇṇe nuppajjanti. Ekenapi tāva buddhuppādena ayaṃ loko obhāsajāto, yadi dutiyo buddho bhavēyya, dvinnam pabhāya ayaṃ loko bhiyyosomattāya obhāsajāto bhavēyya, ovadamānā ca dve tathāgatā sukhaṃ ovadeyyūṃ, anusāsamānā ca sukhaṃ anusāseyyūṃ, tattha me kāraṇaṃ desehi, yathāhaṃ nissamsayo bhavēyya”nti.

Ayaṃ, mahārāja, dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva tathāgatassa guṇaṃ dhāreti, yadi dutiyo buddho uppajjēyya, nāyaṃ dasasahassī lokadhātu dhāreyya, caleyya, kampeyya, nameyya, oṇameyya, vinameyya, vikireyya,

vidhameyya, viddhamseyya, na tñānamupagaccheyya.

Yathā, mahārāja, nāvā ekapurisasandhāraṇī bhaveyya, ekapurise abhirūlhe sā nāvā samupādikā bhaveyya, atha dutiyo puriso āgaccheyya tādiso āyunā vaṇṇena vayena pamāṇena kisathūlena sabbaṅgapaccaṅgena, so taṃ nāvaṃ abhirūheyya, api nu sā, mahārāja, nāvā dvinnampi dhāreyyāti? Na hi, bhante, caleyya, kampeyya, nameyya, oṇameyya, vinameyya, vikireyya, vidhameyya, viddhamseyya, na tñānamupagaccheyya osīdeyya udaketi. Evameva kho, mahārāja, ayaṃ dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī, ekasseva tathāgatassa guṇaṃ dhāreti, yadi dutiyo buddho uppajjeyya, nāyaṃ dasasahassī lokadhātu dhāreyya...pe... na tñānamupagaccheyya.

Yathā vā pana, mahārāja, puriso yāvadatthaṃ bhojanaṃ bhuñjeyya chādentam yāva kaṇṭhamabhipūrayitvā, so dhāto pīṇito paripuṇṇo nīrantaro tandīkato anomaṃtadaṇḍajāto punadeva tāvatakaṃ bhojanaṃ bhuñjeyya, api nu kho so, mahārāja, puriso sukhito bhaveyyāti? Na hi, bhante, sakiṃ bhuttova mareyyāti; evameva kho, mahārāja, ayaṃ dasasahassī lokadhātu ekabuddhadhāraṇī ...pe...na tñānamupagaccheyyāti.

Kiṃ nu kho, bhante nāgasena, atidhammabhārena pathavī calatīti? Idha, mahārāja, dve sakaṭā ratanapūritā bhaveyyuṃ yāva mukhasamā, ekasmā sakaṭato ratanaṃ gahetvā ekasmiṃ sakaṭe ākireyyuṃ, api nu kho taṃ, mahārāja, sakaṭaṃ dvinnampi sakaṭānaṃ ratanaṃ dhāreyyāti? Na hi, bhante, nābhipi tassa phaleyya, arāpi tassa bhijjeyyuṃ, nemipi tassa opateyya, akkhopi tassa bhijjeyyāti. Kiṃ nu kho, mahārāja, atiratanabhārena sakaṭaṃ bhijjatīti? Āma, bhante, ti. Evameva kho, mahārāja, atidhammabhārena pathavī calati.

Apica, mahārāja, imaṃ kāraṇaṃ buddhabalaparidīpanāya osāritaṃ aññampi tattha atirūpaṃ kāraṇaṃ suṇohi, yena kāraṇena dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti. Yadi, mahārāja, dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṃ, tesam parisāya vivādo uppajjeyya “tumhākaṃ buddho amhākaṃ buddho”ti, ubhato pakkhajātā bhaveyyuṃ. Yathā, mahārāja, dvinnam balavāmaccānaṃ parisāya vivādo uppajjeyya “tumhākaṃ amacco amhākaṃ amacco”ti, ubhato pakkhajātā honti; evameva kho, mahārāja, yadi dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṃ, tesam parisāya vivādo uppajjeyya “tumhākaṃ buddho, amhākaṃ buddho”ti, ubhato pakkhajātā bhaveyyuṃ, idaṃ tāva, mahārāja, ekaṃ kāraṇaṃ, yena kāraṇena dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Aparampi, mahārāja, uttariṃ kāraṇaṃ suṇohi, yena kāraṇena dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti. Yadi, mahārāja, dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe uppajjeyyuṃ, “aggo buddho”ti yaṃ vacanaṃ, taṃ micchā bhaveyya, “jeṭṭho buddho”ti, seṭṭho buddhoti, viṣiṭṭho buddhoti, uttamo buddhoti, pavaro buddhoti, asamo buddhoti, asamasamo buddhoti, appaṭīmo buddhoti, appaṭibhāgo buddhoti, appaṭipuggalo buddhoti yaṃ vacanaṃ, taṃ micchā bhaveyya. Imampi kho tvaṃ, mahārāja, kāraṇaṃ atthato sampaṭiccha, yena kāraṇena dve sammāsambuddhā ekakkhaṇe nuppajjanti.

Apica kho, mahārāja, buddhānaṃ bhagavantānaṃ sabhāvapakati esā, yaṃ ekoyeva buddho loke uppajjati. Kasmā kāraṇā? Mahantatāya sabbaññubuddhaguṇānaṃ, yaṃ aññampi, mahārāja, mahantaṃ hoti, taṃ ekaṃyeva hoti. Pathavī, mahārāja, mahantī,

sā ekāyeva. Sāgaro mahanto, so ekoyeva. Sineru girirājā mahanto, so ekoyeva. Ākāso mahanto, so ekoyeva. Sakko mahanto, so ekoyeva. Māro mahanto, so ekoyeva. Mahābrahmā mahanto, so ekoyeva. Tathāgato araham sammāsambuddho mahanto, so ekoyeva lokasmiṃ. Yattha te uppajjanti, tattha aññesaṃ okāso na hoti. Tasmā, mahārāja, tathāgato araham sammāsambuddho ekoyeva loke uppajjatīti. Sukathito, bhante nāgasena, pañho opammehi kāraṇehīti.

Dhammassa cānudhammanti navavidhassa lokuttaradhammassa anudhammaṃ pubbabhāgappaṭipadaṃ. Sahadhammikoti sakāraṇo. Vādānuvādoti vādoyeva.

Acchariyaabbhutavaṇṇanā

162. Āyasmā udāyīti tayo therā udāyī nāma - lāḷudāyī, kāḷudāyī, mahāudāyīti. Idha mahāudāyī adhippeto. Tassa kira imaṃ suttaṃ ādito paṭṭhāya yāva pariyosānā suṇantassa abbhantare pañcavaṇṇā pīti uppajjitvā pādapiṭṭhito sīsamatthakaṃ gacchati, sīsamatthakato pādapiṭṭhiṃ āgacchati, ubhato paṭṭhāya majjhaṃ otarati, majjhato paṭṭhāya ubhato gacchati. So nirantaraṃ pītiyā phuṭasarīro balavasomanassena dasabalassa guṇaṃ kathento acchariyaṃ bhantetiādimaḥa. Appicchatāti nittanṇatā. Santuṭṭhitāti catūsu paccayesu tīhākārehi santoso. Sallekhatāti sabbakilesānaṃ sallikhitabhāvo. Yatra hi nāmāti yo nāma. Na attānaṃ pātukarissatīti attano guṇe na āvi karissati. Paṭākaṃ parihareyyunti “ko amhehi sadiso atthi”ti vadantā paṭākaṃ ukkhipitvā nāḷandaṃ vicareyyuṃ.

Passa kho tvaṃ, udāyī, tathāgatassa appicchatāti passa udāyī yādisī tathāgatassa appicchatāti therassa vacanaṃ sampaṭicchanto āha. Kiṃ pana bhagavā neva attānaṃ pātukaroti, na attano guṇaṃ kathetīti ce? Na, na katheti. Appicchatādīhi kathetabbhaṃ, cīvarādihetuṃ na katheti. Tenevāha - “passa kho tvaṃ, udāyī, tathāgatassa appicchatā”tiādi. Bujjhanakasattaṃ pana āgamma veneyyavasena katheti. Yathāha -

“Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati;
Sadevakasmiṃ lokasmiṃ, natthi me paṭipuggalo”ti.

Evam tathāgatassa guṇadīpikā bahū gāthāpi suttantāpi vitthāretabbā.

163. Abhikkhaṇaṃ bhāseyyāsīti punappunaṃ bhāseyyāsi. Pubbaṇhasamaye me kathitanti mā majjhanhikādīsu na kathayittha. Ajja vā me kathitanti mā paradivasādīsu na kathayitthāti attho. Pavedesīti kathesi. Imassa veyyākaraṇassāti niggāthakattā idaṃ suttaṃ “veyyākaraṇa”nti vuttaṃ. Adhivacananti nāmaṃ. Idaṃ pana “iti hida”nti paṭṭhāya padaṃ saṅgītikārehi ṭhapitaṃ. Sesam sabbattha uttānatthamevāti.

Sumaṅgalavilāsiniyā dīghanikāyaṭṭhakathāya

Sampasādanīyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 1. Η συλλογή των μακρών ομιλιών - Σχόλια. 3. Σχόλια για το κεφάλαιο για τον Πάτχικα. 5. Σχόλια για την ομιλία για την έμπνευση εμπιστοσύνης έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org